

УДК 37.013.42 – 364.048.6

DOI:

Зоряна Крупник, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології та соціальної роботи
Тернопільського національного економічного університету

ТЕОРЕТИЧНО-КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО ЗДОРОВ'Я

Стаття присвячена розгляду актуальної проблеми формування здорового способу життя сучасної молоді. Здійснено огляд основних теоретично-концептуальних засад з даного питання. Особливий акцент зроблено на ретроспективному аналізі проблеми формування культури здорового способу життя, ціннісного ставлення до здоров'я особистості. Обґрунтовано необхідність комплексності процесу формування відповідального ставлення до особистого здоров'я у сучасній молоді, який спрямовуватиметься на вироблення особистої позиції особистості щодо власного здоров'я. А також доведено, що перспектива поліпшення здоров'я молоді найбільше пов'язана з системною діяльністю з формування здорового способу життя, що є набагато ефективнішою й економічно доцільнішою стратегією, ніж постійне збільшення витрат на лікування наслідків нездорового способу життя.

Ключові слова: здоров'я; спосіб життя; молодь; відповідальне ставлення; формування; проблема.

Літ. 6.

**Zoryana Krupnyk, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Psychology and Social Work Department
Ternopil National Economic University**

THE THEORETICAL AND CONCEPTUAL JUSTIFICATION OF A PROBLEM OF CREATING THE RESPONSIBLE ATTITUDE OF YOUNG PEOPLE TOWARDS THEIR HEALTH

The article is devoted to the current problem of creating the healthy lifestyle of modern youth. An overview of the basic theoretical and conceptual foundations on this issue is carried out. Special attention is paid to the retrospective analysis of the problem of creating the healthy lifestyle culture, the value-based attitude towards person's health. It is given grounds for the necessity of the complexity of the process of creation of the responsible attitude towards personal health of modern youth which is aimed at developing of the personal viewpoint of a person towards his/her own health. It has also been proven that the perspective of improving the health of young people is correlated with systemic activities of the creation of the healthy lifestyle and it is much more effective and cost-effective strategy than the constant increase of the cost for the treatment of the consequences of the unhealthy lifestyle.

Therefore, the main content of the activity of all educational institutions in creating the responsible attitude towards personal health of modern youth is in our opinion, the development and implementation of social projects based on certain preconditions, principles, tasks, strategies, mechanisms determined by the creation of the responsible attitude towards health, and have as a purpose - improvement of the health of this particular category of children, and the general population as a whole. The most relevant focal areas in the development and implementation of all programs relating to the creation of healthy lifestyle of young people are the following: proper training of specialists, support of youth initiatives, monitoring of the situation and effectiveness of the projects, spreading and improvement of information and education programs, combining the efforts of various ministries, committees and non-governmental organizations, etc.

All in all, health is a complex, multidimensional phenomenon that has a heterogeneous structure that combines a variety of components and reflects the fundamental aspects of human existence.

Keywords: health; youth; responsible attitude; formation; a problem.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стан здоров'я дітей та молоді в Україні є одним із найвищих державних пріоритетів, оскільки здоров'я – найперша умова успішного розвитку людини, її навчання, виховання, створення сім'ї та виховання дітей. Навчити дітей та молодь берегти і зміцнювати своє здоров'я, відповідально ставитися до нього – один із головних напрямів політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретично-концептуальні засади формування відповідального ставлення до здоров'я у вихованців центрів соціально-психологічної реабілітації знайшли своє підтвердження у Законах України “Про соціальні послуги”, “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”, “Про загальнодержавну програму Національний план

ТЕОРЕТИЧНО-КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО ЗДОРОВ'Я

щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини до 2016 року”; Указах Президента України № 609 / 2012 від 22.10.2013 р. “Про національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року” № 312/2013 від 01.06.2013р. “Про додаткові заходи із забезпечення гарантій реалізації прав та законних інтересів дітей”. Контент-аналіз нормативно-правових документів свідчить про те, що одним із найголовніших завдань є виховання в особистості відповідального ставлення до свого здоров'я і здоров'я інших як до найвищої суспільної та індивідуальної цінності.

Детальний розгляд наукової літератури засвідчує, що, починаючи з другої половини ХХ століття, проблему відповідального ставлення до здоров'я досліджують філософи, соціологи, психологи, педагоги, зокрема Р. Березовська, С. Дерябо, Л. Водогрєєва, І. Журавльова, В. Коган, Д. Лоранський, В. Ясвін та ін. Ціннісний аспект формування відповідального ставлення до здоров'я у вихованців розглядали Т. Андрющенко, С. Белова, Г. Зайцев, В. Кабаєва, С. Свириденко та ін.

У педагогічній науці поняття “здоров'я” розглядається в різних аспектах: фізичне, психічне, соціальне та духовне здоров'я досліджують О. Ващенко, М. Гончаренко, В. Оржеховська, С. Свириденко, Л. Суценко, А. Царенко, В. Язловецький; формування культури здоров'я дітей і учнівської молоді вивчають М. Каган, Г. Калачава, Т. Кулікова, Ю. Лісіцин, Д. Ротфорт, Б. Юдін та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вперше проаналізовано теоретично-концептуальні основи з формування відповідального ставлення молоді до здоров'я у теорії і соціально-педагогічній практиці та уточнено сутність основних понять з даної проблематики.

Мета статті. На основі теоретично-концептуального узагальнення досліджуваної проблеми дослідити та обґрунтувати актуальність питання формування відповідального ставлення молоді до особистого здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Розв'язання зазначеної проблеми спонукає дослідників до пошуку інноваційних змісту, форм і методів щодо формування відповідального ставлення до здоров'я в дітей і сучасної молоді.

Аналіз наукової літератури з даної проблематики засвідчує, що, починаючи з другої половини ХХ століття, проблему відповідального ставлення до здоров'я молоді досліджують філософи, соціологи, психологи, педагоги, зокрема Р. Березовська, С. Дерябо, Л. Водогрєєва,

І. Журавльова, В. Коган, Д. Лоранський, В. Ясвін та ін. Ціннісний аспект формування відповідального ставлення до здоров'я розглядали Т. Андрющенко, С. Белова, Г. Зайцев, В. Кабаєва, С. Свириденко та ін.

Загальновідомим є твердження, що здоров'я – це скарб кожного громадянина, стратегічний ресурс держави, запорука розвитку міжнародної спільноти в цілому. Особливого значення в сьгоднішніх реаліях набуває стан здоров'я підростаючого покоління. Немає сумніву в тому, що генетичні, соціально-економічні та екологічні фактори знижують рівень здоров'я особистості.

На даний час, відповідно до Оттавської хартії, прийнятої 1986 року, здоров'ям вважають не тільки відсутність хвороб, а й стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя. На реалізацію потенціалу здоров'я впливають вагомні чинники: мир, наявність житла, соціальна справедливість, освіта, харчування, дохід, стабільна екосистема та сталі ресурси.

Сучасні науковці О. Караман, Ж. Петрочко, В. Оржеховська, Т. Федорченко, З. Крупник свідчать, що однією із провідних особистісних функцій особистості є ставлення до власного здоров'я як найважливішого чинника реалізації життєвих смислів і цілей. Зауважимо, що соціальна напруженість і погіршення екологічних характеристик середовища проживання людини, які породжені ситуацією перетворення економіки і соціальної сфери, потребують підготовки особистості до умов існування, що динамічно змінюються. Звідси виникають вимоги до адаптаційних здібностей організму, рівня здоров'я та його ресурсів [4].

Дещо співзвучні думки має О. Безпалько, стверджуючи, що на перше місце виходить підготовка дітей і молоді до входження у складні, часто несприятливі життєві ситуації, розвиток у них здатності протистояти несприятливим факторам, які руйнують здоров'я [2].

У зв'язку з цим, нам видається, що особливого значення набуває формування особистісних установок, відповідального ставлення до свого організму, до здоров'я як однієї з найвищих цінностей, яка забезпечує самореалізацію, самоактуалізацію людини у громадській і особистісній сфері.

На законодавчому рівні турбота про здоров'я молодого покоління України, навчання дітей здорового способу життя є один з провідних напрямів соціально-педагогічної роботи у закладах освіти. Зокрема, як відзначається у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, пріоритетним завданням системи освіти є

ТЕОРЕТИЧНО-КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО ЗДОРОВ'Я

навчання особистості відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищих суспільних і індивідуальних цінностей [3].

Тому спостерігаємо, що проблема формування відповідального ставлення до здоров'я особистості є доволі складною і актуальною у соціально-педагогічній науці.

У контексті нашої тематики особливої актуальності набувають роботи, які стосуються формування здорового способу життя молоді, свідомого ставлення до здоров'я, ціннісного ставлення до здоров'я, профілактики шкідливих звичок у школярів, соціально-педагогічної роботи із девіантними дітьми і підлітками, дітьми, позбавленими батьківського піклування, покращення якості надання послуг дітям і молоді у територіальних громадах, соціального захисту прав дітей, які знаходяться у складних життєвих обставинах тощо.

Отже, незаперечною є увага педагогічної науки України та ближнього зарубіжжя з питань формування відповідального ставлення до здоров'я у молоді, яка ще зародилась із давніх часів.

Хочемо констатувати цілком очевидний факт, що впродовж усього розвитку людського суспільства здоров'я вважалося однією з фундаментальних цінностей. Ще мислителі Стародавньої Греції і Риму створили вчення про здоров'я. Зокрема, у працях філософів Гіпократ, Платона, Аристотеля багато визначень поняття здоров'я, способів його збереження й зміцнення.

Гіпократ більше двох тисяч років назад підкреслив важливе значення способу життя і зовнішнього середовища для виникнення і розвитку захворювань. Доказом цього є його праці: "Про природу людини", "Про повітря, воду і місцевість", де вперше звернена увага на взаємозв'язок способу життя і здоров'я. Окрім фізичних вправ він використовував у своїй діяльності масаж, водні процедури, дієтичне харчування. Пріоритетними принципами у діяльності Гіпokrата було використання оздоровчих природних засобів. У його творах описано 236 видів рослин, які він рекомендував своїм пацієнтам.

Цікавим, на нашу думку, є той факт, що Платон висунув ряд ідей про значення позитивного прикладу у вихованні та розробив одну з перших в історії освіти вікову періодизацію виховання. Три етапи із семи відводилися формуванню фізичного стану. Діти з 3 до 6 років під керівництвом призначених державою вихователів займалися на майданчиках іграми (дошкільне виховання); з 7

до 11 – навчалися в школі письма, читання, музики; з 12 до 16 – відвідували школу фізичного розвитку з гімнастичними вправами; з 17 до 20 – здобували військово-гімнастичну освіту; з 21 до 30 – філософську. Є відомості, що подальшу освіту здобували ті, хто виявляв схильність до розумових занять, решта ставали воїнами.

Таким чином, можна цілком констатувати, що питання відповідального ставлення до здоров'я здійснювалось через формування гармонійно розвиненої особистості, а це сприяло збереженню здоров'я особистості [4].

Видатний педагог К. Ушинський відводив велику роль у вихованні і навчанні формуванню культури здоров'я дітей. Він вважав: "Якщо медикам ми ввіряємо наше здоров'я, то вихователям ввіряємо моральність і розум дітей наших, ввіряємо їх душу, а разом з тим і майбуття нашої вітчизни" [6, 238].

На переконання вченого, вивчення педагогіки припускає обов'язкове ознайомлення із сутністю і законами життя, розвитком людського організму як тілесного, так і душевного [6, 212].

Для нашого дослідження ваговим є те, що В. Сухомлинський розглядав здоров'я школярів як цілісну систему й відзначав: "Анатомо-фізіологічні процеси, що відбуваються в цьому віці, настільки тісно пов'язані з духовним життям і формуванням свідомості, суттєво відображають майбутнє людини, що фізична культура вже не може обмежуватися культурою тіла й здоров'я" [5, 398]. Тобто, педагог довів єдність духовного, психічного і фізичного аспектів здоров'я особистості.

Важливо підкреслити, що запропоновані ідеї гуманізації за Ш. Амонашвілі дозволяють відкривати на практиці не менш ефективні способи, прийоми, форми виховання і навчання, що значною мірою сприяє формуванню культури здоров'я особистості [1].

Отже, як видно, з ретроспективного аналізу, питання формування культури здорового способу життя, ціннісного ставлення до здоров'я особистості є актуальними та своєчасними і надалі.

Значимо, що формування відповідального ставлення до здоров'я у сучасної молоді та спонування їх до здорового способу життя потребують на сучасному етапі розвитку суспільства найбільш інтегрованого, соціального підходу до проблем здоров'я, необхідності формування свідомості у дітей наслідувати норми здорового способу життя, розуміння інтеграції усіх складових здоров'я людини: фізичної, психічної, духовної, соціальної.

ТЕОРЕТИЧНО-КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДІ ДО ЗДОРОВ'Я

На нашу думку, основним змістом діяльності усіх виховних структур з формування відповідального ставлення до особистого здоров'я у сучасної молоді, на нашу думку, є розробка і реалізація соціальних проєктів, які спираються на певні передумови, принципи, завдання, стратегії, механізми, визначені формуванням відповідального ставлення до здоров'я, і мають на меті покращення здоров'я даної категорії дітей, та загалом всього населення. До найбільш актуальних і пріоритетних напрямів у розвитку та впровадженні програм з формування здорового способу життя молоді слід віднести належну підготовку фахівців, підтримку молодіжних ініціатив, моніторинг ситуації та ефективності проєктів, поширення та вдосконалення інформаційно-освітніх програм, поєднання зусиль різних міністерств, комітетів та недержавних організацій тощо [4].

Висновки. Таким чином, здоров'я – це складний, багатовимірний феномен, який має гетерогенну структуру, що поєднує в собі різноманітні компоненти і віддзеркалює фундаментальні аспекти людського буття. Воно є базисом ефективної життєдіяльності особистості, передумовою максимального розкриття можливостей кожної людини. Від формування можливостей людини (поліпшення стану здоров'я, рівня набуття знань та професійних навичок), а також максимального їх використання для праці, відпочинку, культурної, суспільної та політичної діяльності, в першу чергу, і залежить ефективність розвитку людства загалом.

Поняття “здоров'я” та “відповідальне ставлення” – це невід'ємні категорії, які тісно пов'язані між собою. Адже здоров'я – здатність особистості до свідомого збереження та зміцнення особистого здоров'я на основі сукупності знань про здоров'я, яка реалізується у дотриманні здорового способу життя. А відповідальне ставлення до здоров'я – це особистісне утворення, що спрямоване на покращення здоров'я як на рівні індивіда так і всього суспільства. Сам процес формування відповідального ставлення до здоров'я є комплексним, який спрямований на вироблення та виявлення особистої позиції особистості щодо власного здоров'я. Контент-аналіз наукової літератури з психології, педагогіки, соціальної педагогіки дає можливість стверджувати, що відповідальне ставлення до здоров'я – здатність особистості до свідомого збереження та зміцнення особистого здоров'я на основі сукупності знань про здоров'я, яка

реалізується у дотриманні здорового способу життя.

Отже, у нашому суспільстві існує гостра соціальна проблема, яка пов'язана із низьким рівнем здоров'я української молоді, потребує розроблення нових підходів з формування ціннісних орієнтацій молоді щодо особистого здоров'я. Системний підхід до розв'язання проблеми підтримання здоров'я населення означає залучення до вирішення означеної потреби не лише галузі охорони здоров'я, але й освіти, культури, соціальної роботи тощо. Як свідчить світовий досвід, головним чинником, що найбільше зумовлює стан здоров'я людини, є її спосіб життя. Тому перспектива поліпшення здоров'я молоді найбільше пов'язана з системною діяльністю з формування здорового способу життя, що є набагато ефективнішою й економічно доцільнішою стратегією, ніж постійне збільшення витрат на лікування наслідків нездорового способу життя населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш. А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса: [учеб. пособие]/Ш. А. Амонашвили. – Минск: Университет, 1990. – 500 с.

2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: [навч. посіб для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько. – К.: Центр учб. л-ри, 2009. – 208 с.

3. Державна тематична доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2008 року “Реалізація права дитини на виховання в сім'ї” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article?art_id=111969&cat_id=110633

4. Крупник З. І. Формування відповідального ставлення до здоров'я у вихованців центрів соціально-психологічної реабілітації: дис. канд. пед. наук: 13.00.05 / Крупник Зоряна Ігорівна. – Умань, 2016. – 306 с.

5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 томах. – Т. 5 / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1980. – 678 с.

6. Ушинский К. Д. Избранные педагогические произведения / К. Д. Ушинский. – М.: Просвещение, 1968. – 556 с.

REFERENCES

1. Amonashvili, Sh. A. (1990). *Lichnostno-gumannaya osnova pedagogicheskogo protsesssa: ucheb. posobie* [Personal and humane basis of the pedagogical process: a training manual]. Minsk: University, 500 p. [in Russian].

2. Bezpalko, O. V. (2009). *Sotsialna pedahohika: skhemy, tablytsi, komentari: navch. posib dlia stud. vyshch. navch. zakl.* [Social pedagogy: schemes, tables, comments: teach. manual for the studio. higher tutor shut off]. Kyiv: Center for teaching. L-ry, 208 p. [in Ukrainian].

3. Derzhavna tematychna dopovid pro stanovyshche ditei v Ukraini za pidsumkamy 2008 roku “Realizatsiia prava dytyny na vykhovannia v simi” [State thematic report on

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОГО ПРОФІЛЮ: ЧИННИКИ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ В РЕАЛІЗАЦІЇ

the situation of children in Ukraine on the results of 2008 "Implementation of the child's right to education in the family"]. [Electronic resource]. Access mode: http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article?art_id=111969&cat_id=110633 [in Ukrainian].

4. Krupnik, Z. I. (2016). Formuvannya vidpovidalnoho stavlennia do zdorovia u vykhovantsiv tsentriv sotsialno-psykholohichnoi reabilitatsii [Formation of responsible

attitude to health at pupils of centers of social-psychological rehabilitation]. *Candidate's thesis*. Uman, 306 p. [in Ukrainian].

5. Sukhomlinsky, V. O. (1980). *Vybrani tvory v 5 tomakh* [Selected works in 5 volumes]. Vol. 5. Kyiv: Soviet school, 678 p. [in Ukrainian].

6. Ushinsky, K. D. (1968). *Izbrannye pedagogicheskie proizvedeniya* [Selected pedagogical works]. Moscow: Enlightenment, 556 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 01.10.2018

УДК 378.147:802

DOI:

Катерина Павелків, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОГО ПРОФІЛЮ: ЧИННИКИ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ В РЕАЛІЗАЦІЇ

У статті представлено аналіз загальних характеристик чинників та принципів реалізації іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціального профілю в умовах університету. На підставі широкого кола наукових джерел, що прямо чи опосередковано пов'язані з проблемою статті, окреслено специфіку вітчизняної теорії і методики іншомовної підготовки фахівців; обґрунтовано провідні суперечності, що виникають у процесі іншомовної підготовки фахівців соціальної сфери. На засадах сформованості ключових компетенцій з'ясовано специфіку відображення означених компетенцій в іншомовній підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери, як: здатність вивчати, здатність до пошуку, здатність розвивати рівень своїх мислительних процесів, навички співробітництва, здатність до діяльності, здатність до адаптації.

Ключові слова: іншомовна підготовка; фахівці соціальної сфери; ключові компетенції; компетентності; чинники; суперечності.

Табл. 1. Літ. 12.

Kateryna Pavelkiv, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Foreign Languages Department Rivne State University of the Humanities

FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF FUTURE SOCIAL PROFILE SPECIALISTS: FACTORS AND CONTRADICTIONS OF IMPLEMENTATION

The article presents an analysis of general characteristic factors and principles of foreign language training implementation of future social profile specialists at university. On the basis of a wide range of scientific sources, related directly or indirectly to the issue of the article, the peculiarity of native theory and methods of foreign language teaching of specialists is outlined; leading contradictions appearing during social sphere specialists training are grounded. On the principles of formed key competences, defined by European education documents, the specificity of reflection suggested competences within foreign language training of future social sphere specialists is clarified, in particular: ability to study, ability to search, ability to develop the level of thinking processes, cooperation skills, activity ability, adaptation ability.

Taking into consideration key competences of a personality, defined in leading European education documents, it is proved, that foreign language training of future social profile specialists gets some kind of standardization, based on a complex of principles of the training, namely: social and cultural pluralism, that implies equality and freedom of thoughts and interaction regardless of used by a person native/foreign language; linguistic relativism, that suggests other cultures knowledge through foreign languages learning; social and cultural complementarity, that helps to carry out the statement about mutual cultural supplement and axiological development of various social groups (including professional) on the basis of learning foreign languages.

It is clarified that the goal of foreign language training of future specialists of social sphere at university according to the theory and practice of defined training is in formation of such professional portrait of specialist's personality that would suggest multiculturalism on the basis of foreign language and professional preparedness of social worker/teacher for tolerant interaction with other cultures representatives during professional activity.

It is concluded that integration processes within social work lead to universalization of demands to professional qualification of higher education establishment gradulators in social work, which in their turn are framed by appropriate competences in the context of foreign language training. On the basis of scientific theories